

4. Васюренко О.В. Економічний аналіз діяльності комерційних банків / О.В. Васюренко, К.О. Волохата // навчальний посібник. – К.: Знання, 2006. – 463 с.
5. Гумен І.М. Становлення та перспективи розвитку ринку міжбанківських кредитів в Україні [Текст] / І.М. Гумен // автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. – К.: 2001.
6. Козак О.Ю. Визначення кредитних лімітів на основі внутрішнього рейтингу банків-контрагентів / О.Ю. Козак // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: збірник наукових праць / ДВНЗ "Українська академія банківської справи Національного банку України". – Суми, 2004. – Т. 9. – С. 61–66.
7. Кредитування та ризики / М.П. Денисенко, В.М. Домрачев, В.Г. Кабанов [та ін.] // навчальний посібник. – К.: «Видавничий дім «Професіонал»», 2008. – 480 с.
8. Маслак Н.Г. Використання трирівневої методики встановлення ліміту кредитування на банк-контрагент в системі управління кредитними ризиком / Н.Г. Маслак, Н.П. Пашкурова // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики: збірник наукових праць; Харківський інститут банківської справи Університету банківської справи Національного банку України. – Х., 2009. – Вип. 1(6). – С. 19-24.
9. Пастернак А.Л. Методика аналізу кредитоспроможності банків-контрагентів на ринку міжбанківського кредитування: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. / А.Л. Пастернак – К.: КНЕУ, 2007.
10. Ревецов О.Р. Оцінка кредитоспроможності банків-контрагентів [Електронний ресурс] / О.Р. Ревецов. – Режим доступу: http://www.sfpk.at.ua/_fr/0/9795644.doc.
11. Савлук М.І. Огляд супутніх ризиків. Міжнародні розрахунки та валютні операції [Електронний ресурс] / М.І. Савлук // економічна онлайн бібліотека. – Режим доступу: <http://ecolib.com.ua/article.php?book=34&article=4309>.
12. Енциклопедія фінансового риск-менеджмента [Текст]: под ред. А.А. Лобанова, А.В. Чугунова. – М.: Альпіна Паблишер, 2003. – 786 с.

УДК 338.434

Олійник К.А.,
аспірант³
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МАЛИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. Проведення аграрної та земельної реформ в Україні фундаментально змінило основу та організаційну структуру сільського господарства. Впродовж кількох років на тій же площі сільськогосподарських угідь, у кожній адміністративно – територіальній одиниці України з'явилися сотні тисяч землевласників, тисячі сільськогосподарських підприємств, десятки тисяч селян почали самостійно господарювати. Завдання фінансового забезпечення діяльності кожного з новостворених сільськогосподарських формувань постало як перед їхніми власниками зокрема, так і перед державою по фінансуванню галузі в цілому в усій його невирішеності [3, с.161].

Здійснення будь – якої господарської діяльності залежить від різних умов, основною з яких є наявність фінансових ресурсів у суб'єкта господарювання. Малі сільськогосподарські підприємства, як у перехідний період, так і в умовах ринку, відчувають брак необхідних фінансових ресурсів. Однак, різні соціально – економічні умови вимагають пошуку раціональних, доступних й альтернативних методів та форм фінансового забезпечення підприємницьких структур, особливо в аграрному секторі економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема фінансового забезпечення малих аграрних підприємств та кредитної підтримки їх розвитку широко відображена у вітчизняній економічній літературі, зокрема в працях В.М. Алексійчука, О.Є. Гудзь, М.Я. Дем'яненка, О.О. Непочатенко, А.А. Пожар, С.М. Колотухи, П.А. Лайка, А.М. Мороза, П.А. Стецюка, П.Т. Саблука та інших. Разом з тим деякі особливості й тенденції розвитку фінансового –забезпечення малих сільськогосподарських підприємств потребують подальшого аналізу.

³ Науковий керівник: Чирва О.Г. – к.е.н., доцент

Постановка завдання. Метою статті є визначення особливостей фінансового забезпечення малих сільськогосподарських підприємств в Україні та виявлення шляхів його розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Надзвичайно важливою проблемою для малих сільськогосподарських підприємств є питання достатнього фінансового забезпечення, яке б сприяло створенню сприятливих умов господарювання та розвитку в майбутньому. За нинішніх умов, перед малими сільськогосподарськими підприємствами поставлене важливе завдання щодо залучення необхідних фінансових ресурсів та їх ефективного використання.

Фінансові ресурси займають особливе місце серед інших видів ресурсів. Пояснюється це тим, що тільки вони можуть бути безпосередньо і з мінімальними втратами часу трансформовані в будь – який інший вид ресурсів. Грошові відносини перетворюються на фінансові коли відбувається процес формування, розподілу та використання грошових доходів та децентралізованих фондів згідно з цільовим призначенням у формі фінансових ресурсів. Тобто, коли рух грошових засобів стає відносно самостійним [4, с. 30].

Визначення складу фінансових ресурсів важливе для процесу формування їх у малих сільськогосподарських підприємствах, контролю за використанням, створенням необхідних запасів фінансових ресурсів, встановлення раціональних меж поповнення та здійснення безперервного кругообороту. Головною визначальною ознакою елементів, які можна віднести до фінансових ресурсів малих аграрних підприємств, є ліквідність, тобто спроможність у будь – який момент оплатити борги та погашати фінансові зобов'язання, що виникають, наявними у підприємства засобами [1, с. 31–32]. Складовими фінансових ресурсів малих аграрних підприємств можуть бути виручка від реалізації продукції, банківські кредити, бюджетні кошти (табл. 1).

Таблиця 1

Складові фінансових ресурсів малих сільськогосподарських підприємств

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ МАЛИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	
Високоліквідні	
Грошові засоби	Використовуються для виконання фінансових зобов'язань, здійснення витрат по розширеному відтворенню і економічному стимулюванню працівників. Грошові засоби включають в себе готівку, кошти на рахунках в банках, депозити до запитання.
Помірноліквідні	
Поточні фінансові інвестиції (короткострокові)	Вільно конвертуються і відповідні суми грошових засобів і характеризуються незначним ризиком зміни їх вартості. Сюди відносять короткострокові акції, облігації, державні казначейські білети, державні облігації.
Поточна дебіторська заборгованість	Заборгованість по оплаті за товари, роботи, послуги.
Низьколіквідні	
Готова продукція на складі	Через купівлю – продаж готова продукція на складі реалізується і формує фінансові ресурси. Малі аграрні підприємства використовують її як засіб платежу у розрахунках з працівниками та за оренду паїв.

У процесі кругообороту економічних ресурсів малих сільськогосподарських підприємств виникає сукупність грошових відносин, які набувають форми фінансових. Вони виникають при виплаті заробітної плати працівникам, при розрахунках за поставлені товари, роботи, послуги, при розрахунках з бюджетом, сплатою податкових, страхових платежів, при розрахунках з комерційними банками тощо.

Фінансові ресурси малих сільськогосподарських підприємств характеризуються певними відмінностями до підприємств інших галузей, зокрема: завжди виражаються у грошовій формі; завжди мають цільове призначення щодо їх використання; мають вищу ліквідність на відміну від інших ресурсів; процес їх формування, нагромадження, використання завжди супроводжується ризиками; постійно перебувають у русі; характеризуються правовою основою; відображають платоспроможність підприємств, фінансовий результат й потенціал їх діяльності [7].

Існує чимало класифікаційних ознак фінансових ресурсів малих агропідприємств, але звернемо увагу саме на джерела їх формування. Відомо, що джерела формування фінансових ресурсів поділяють на власні та залучені. До власних зараховуються статутний капітал, прибуток, амортизаційні відрахування, а до залучених – кредити, пайові внески, кошти мобілізовані на фінансовому ринку. Однак класифікація джерел фінансових ресурсів малих сільськогосподарських підприємств має деякі особливості формування (рис. 1).

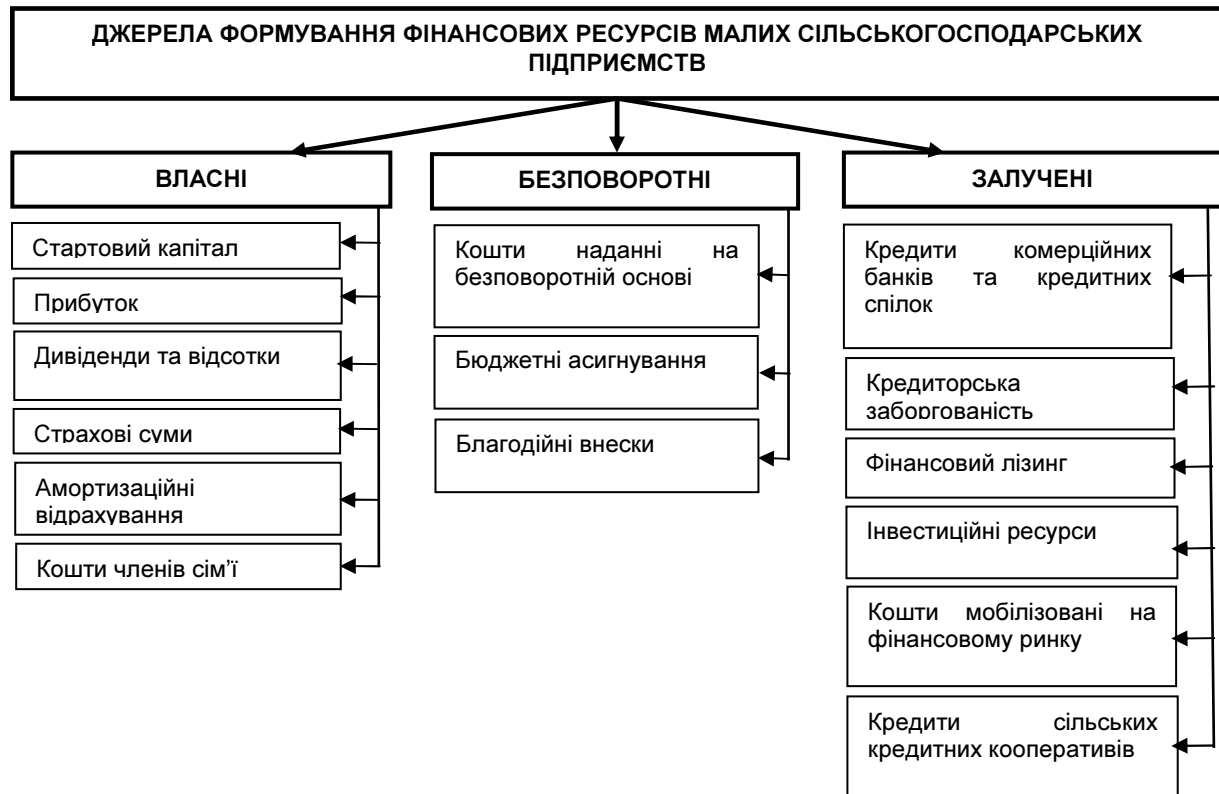

Рис. 1. Джерела формування фінансових ресурсів малих сільськогосподарських підприємств

Так, зокрема до власних джерел формування фінансових ресурсів можна віднести: стартовий капітал, яким володіють малі сільськогосподарські підприємства, прибуток отриманий від результатів господарської діяльності; кошти членів сім'ї; страхові виплати, які отримують малі сільгоспідприємства внаслідок настання страхових випадків; використання амортизаційних відрахувань відповідно до їх призначення; дивіденди та відсотки, отримані від розміщення коштів у цінні папери та строкових депозитів. До коштів, наданих на безповоротній основі: спонсорство, благодійна допомога, бюджетна фінансова допомога (дотації, акумуляція сум ПДВ за спец режимом).

Щодо залучених джерел формування фінансових ресурсів малих сільськогосподарських підприємств, то найбільш розповсюдженим є комерційне кредитування, яке представлено кредитами комерційних банків та кредитних спілок. Також до залучених джерел відносять інвестиційні ресурси, отримані в результаті діяльності інвесторів і залучення іноземних інвестицій та кошти, мобілізовані на фінансовому ринку (надходження коштів від акцій, облігацій та інших видів цінних паперів). Ще одним довгостроковим джерелом залучення фінансових ресурсів є застосування фінансового лізингу як форми інвестиційного кредиту. Однак, важливим моментом у формуванні залучених фінансових ресурсів малих сільськогосподарських підприємств мають стати кредити сільських кредитних кооперативів.

Власні та залучені джерела фінансових ресурсів малих сільськогосподарських підприємств оцінюють за рядом характеристик. Так, якщо мале сільськогосподарське підприємство здійснює свою діяльність лише за рахунок наявних власних фінансових ресурсів, то, з одного боку, це свідчить про його фінансову стійкість, а з другого – обмежує можливості покращувати свою діяльність та нарощувати доходи за сприятливих умов. Якщо ж підприємство використовує залучені джерела фінансових ресурсів, то воно має ширші можливості покращити фінансові результати господарювання й підвищити свій потенціал фінансового розвитку. Це можна пояснити тим, що, оскільки обсяг власних фінансових ресурсів є обмеженим, а отже, й можливості його використання існуючого та формування додаткового капіталу є дещо вужчими. В той же час використання залучених фінансових ресурсів потребує раціонального управління, оскільки їхня надмірна кількість може викликати негативні наслідки та призвести до банкрутства підприємства. Таким чином, структура фінансового забезпечення малих сільськогосподарських підприємств безпосередньо впливає на їх фінансові результати господарювання та фінансовий стан в цілому.

Опитування економічно активних сільськогосподарських підприємств, проведене в 2010 році Міжнародною фінансовою корпорацією, показало, що структура джерел формування їхніх фінансових

ресурсів включає внутрішні фонди або нерозподілений прибуток (60%); банківські кредити (20%); внески власників (13%); кредит, наданий продавцем (5%); інші джерела (2%) [8, с.74].

Найбільш поширеною є точка зору, що частка власних фінансових джерел повинна бути достатньо велика. Нижня межа цього показника оцінюється в 60 – 70% з усіх джерел фінансування. У підприємств з високою часткою власних фінансових ресурсів кредитори інвестують більш охоче, оскільки вони з більшою вірогідністю можуть погасити борги. Але є й інша точка зору: раціональна структура фінансових ресурсів, у якій переважають залучені джерела і частка власних ресурсів повинна сягати не більше 30 – 40%. Це свідчить про високий ступінь довіри до підприємств з боку банків та інших кредиторів, а значить про його фінансову надійність [1, с.309].

Структура фінансових ресурсів фермерських господарств Маньківського району Черкаської області у 2010 й 2011 роках представлена у таблиці 2.

Таблиця 2

**Структура фінансових ресурсів фермерських господарств
Маньківського району Черкаської області за роками**

№ п/п	Підприємства	2010				2011			
		Власні джерела, тис.грн.	%	Залучені джерела, тис.грн.	%	Власні джерела, тис.грн.	%	Залучені джерела, тис.грн.	%
1	СФГ «Вітамін»	0,610	48,7	0,643	51,3	2,846	71,1	1,157	28,9
2	СФГ «Урожай»	8,545	78,9	2,286	21,1	18,364	80,6	4,429	19,4
3	СФГ «Нива»	6,103	72,8	2,286	27,2	24,801	74,0	8,714	26,0
4	ФГ «Світанок»	14,770	83,9	2,829	16,1	19,467	87,8	2,714	12,2
5	СФГ «Стрілиця»	48,222	72,1	18,614	27,9	303,405	81,8	67,529	18,2
6	СФГ «Явір»	218,377	96,7	7,371	3,3	147,392	92,2	12,514	7,8
7	СФГ «Насіння»	661,235	58,2	474,528	41,8	4835,10	93,7	325,843	6,3
8	СФГ «Березинське»	0,366	5,5	6,329	94,5	4,711	33,2	9,486	66,8
9	СФГ «Росток»	129,757	86,4	20,414	13,6	540,250	78,4	148,557	21,6
10	СФГ «Браславський»	584,59	78,0	164,486	22,0	964,765	80,6	231,586	19,4
11	СФГ «Вершина»	8391,42	96,6	298,786	3,4	7766,46	88,5	1006,59	11,5
12	СФГ «Шевченко»	2470,77	79,0	654,971	21,0	1403,28	67,0	692,543	33,0
13	СФГ «Паценка»	4132,69	92,5	337,386	7,5	7257,60	90,9	721,771	9,1
14	СФГ «Щедра Нива»	114,781	84,7	20,8	15,3	2,808	6,0	43,6	94,0
15	ФГ «Вікторія»	62,292	24,1	196,186	75,9	126,133	47,3	140,386	52,7
16	СФГ «Агродар»	1235,35	91,5	114,329	8,5	2037,13	94,7	114,329	5,3
17	СФГ «Корнійчук»	1707,93	84,7	308	15,3	1297,66	84,3	242,286	15,7
18	СФГ «Білецького»	875,213	93,0	65,743	7,0	1096,33	72,0	425,671	28,0
19	ФГ «Яблуневий цвіт»	445,893	87,3	64,857	12,7	278,096	64,4	154,057	35,6
20	ФГ «Синчук»	61,732	23,6	199,343	76,4	83,605	38,6	133,2	61,4

Розраховано автором за даними Головного управління статистики у Черкаській області [5]

Дані таблиці свідчать про те, що більшість фермерських господарств протягом 2010-2011 років оперують власними коштами, тобто у структурі їх фінансових ресурсів власні джерела займають 58% – 97%. Однак, у 2010 році СФГ «Вітамін», СФГ «Березинське» та ФГ «Синчук» мають вкрай малу частку власних джерел (24% – 49%), а отже – підвищену потребу у залученні додаткових фінансових ресурсів. У наступному 2011 році СФГ «Вітамін» скоригувало власну структуру фінансових ресурсів на показники 70% до 30%, а от структура фінансових ресурсів у СФГ «Березинське» та ФГ «Синчук» змінилася на користь власних джерел, але в цілому дані підприємства залишаються надзвичайно залежні від зовнішнього фінансування. Ще одним господарством, в якого структура фінансових ресурсів зазнала різких змін у 2011 році є СФГ «Щедра Нива», а саме частка власних джерел зменшилася на 79% проти 2010 року.

Отже, в цілому, проаналізовані фермерські господарства Маньківського району мають високу частку власних фінансових ресурсів, однак потреба у залученні зовнішніх джерел фінансових ресурсів є досить актуальною, особливо для таких господарств: СФГ «Вітамін», СФГ «Березинське», ФГ «Вікторія», ФГ «Синчук», СФГ «Щедра Нива».

Основними постачальниками запозичених джерел фінансових ресурсів для аграрних підприємств є: комерційні банки та інші установи, які надають кредити у грошовій формі; постачальники продукції; фондовий ринок; інші джерела [1, с.309]. Таким чином, малі сільськогосподарські підприємства, які залучають позикові кошти мають більш високий фінансовий потенціал свого розвитку за рахунок формування додаткового обсягу активів і підвищення ефективності господарської діяльності, але при цьому існує визначений фінансовий ризик і загроза банкрутства, які зростають за мірою збільшення питомої частки запозичених засобів у загальній сумі джерел [1, с.313].

Необхідність раціональної структури джерел формування фінансових ресурсів малих сільськогосподарських підприємств зумовлена рядом причин. По-перше, власні та залучені джерела мають різну вартість, тому кожне мале сільгоспідприємство повинне індивідуально провести поелементну оцінку вартості фінансових ресурсів й визначити доцільність формування фінансових ресурсів за рахунок джерел, вилучаючи їх на певний час з кругообороту, або залучення інших видів джерел. А від правильного співвідношення власних і залучених фінансових ресурсів залежить подальше оптимальне здійснення розширеного відтворення на малих сільськогосподарських підприємствах

По-друге, в сучасних умовах обсяг власних фінансових ресурсів малих сільгоспідприємств характеризує потенціал залучення додаткових фінансових ресурсів, що забезпечує додаткові прибутки.

Отже, аналіз структури джерел формування фінансових ресурсів малих сільськогосподарських підприємств набуває дедалі більшого значення, зокрема, з точки зору налагодження взаємовідносин із банками й фінансовими інститутами. Вивчення тенденцій, своєчасне виявлення причин помилок й усунення диспропорцій у формуванні фінансових ресурсів дозволяє зорієнтувати малі сільськогосподарські підприємства щодо використання можливостей з метою поліпшення свого фінансового стану.

Структура фінансового забезпечення малих сільськогосподарських підприємств визначає не лише фінансову сторону господарської діяльності, а й впливає на обсяг і структуру фінансових ресурсів підприємства, фінансові результати їх діяльності, яка в свою чергу піддається впливу як зовнішніх, так і внутрішніх факторів (табл. 3).

Таблиця 3

Фактори впливу на обсяг та структуру фінансового забезпечення малих сільськогосподарських підприємств

Екзогенні (зовнішні)	Ендогенні (внутрішні)
Державна політика (фінансова, амортизаційна, податкова, аграрна)	Організаційно – правова форма господарювання
Нестабільна загальноекономічна ситуація в країні	Відсутність чіткої стратегії подальшого розвитку, як на певний період так, і на перспективу
Високі розміри процентних ставок за кредитами	Внутрішня фінансова політика підприємства
Особливості сільського господарства як галузі та посиленні конкуренції	Низький рівень менеджменту та недоліки організаційної структури
Інфляційні процеси	Збільшення кредиторської заборгованості
Розвиток фінансового ринку та його інфраструктури	Зростання обсягів виручки
Політична нестабільність та дискримінація підприємств органами влади й управління	Втрата ринків збуту продукції та низький рівень маркетингу

До факторів впливу зовнішнього середовища на діяльність малих сільськогосподарських підприємств відносять: економічні умови, законодавчі акти, конкуренція, розвиток технологій, пріоритети державної політики та соціальний аспект розвитку суспільства.

Малі сільськогосподарські підприємства не в змозі розвиватися без відповідного фінансового забезпечення. Проте, навіть при достатньому обсязі фінансових ресурсів важливим питанням є як ці ресурси використовуються, і які результати приносять. Дане питання характеризує якісний підхід до складу та використання фінансових ресурсів малих сільськогосподарських підприємств.

Саме формування фінансових ресурсів малих сільськогосподарських підприємств пов'язане з трьома основними етапами їх функціонування. По-перше, це процес початкового формування фінансових ресурсів (створення власних фінансових ресурсів). Сформовані на цьому етапі фінансові ресурси визначають потребу в так званому стартовому капіталі, рівні його ліквідності, швидкості обороту тощо. По-друге, етап поповнення власного оборотного капіталу для підтримки безперервного процесу кругообороту. Цей етап формування фінансових ресурсів можна розглядати як постійний процес функціонування підприємства. По-третє, це розміщення операційної діяльності та здійснення форм її диверсифікації, шляхом формування нових структурних одиниць тощо за умови високої і зростаючої ринкової вартості підприємства [2, с.101].

Але для усіх етапів функціонування малих сільськогосподарських підприємств діє єдине правило: формуванню фінансових ресурсів має надаватися цілеспрямований характер з метою задоволення потреби в окремих видах та оптимізації їх складу, структури і джерел фінансування для забезпечення умов ефективної діяльності сільськогосподарського підприємства. У силу зазначених обставин нормально функціонуючі малі сільськогосподарські підприємства для формування фінансових ресурсів не користуються лише власними джерелами. Значну питому вагу в джерелах формування фінансових ресурсів мають займати залучені фінансові ресурси, а серед них кредити та кредиторська заборгованість, операції з фінансового лізингу, страхові виплати.

Висновки з даного дослідження. З кожним роком значення фінансового забезпечення малих сільськогосподарських підприємств зростає, що обумовлено потребою неперервного надходження коштів для фінансування їх господарської діяльності. За ринкових умов господарювання малі сільськогосподарські підприємства мають самостійно забезпечувати постійно зростаючу потребу у коштах, при цьому їх функціонування залежить ще й від їх спеціалізації та місця розташування. Достатній обсяг фінансового забезпечення малих сільськогосподарських підприємств є актуальною проблемою їх функціонування, особливо в умовах гострої конкуренції, пошуку нових ринків, технологічних змін виробництва, появи нових видів діяльності.

Література

1. Гудзь О.Є. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств : монографія / О.Є. Гудзь. – К. : ННЦ ІАЕ, 2007. – 578 с.
2. Гудзь О.Є. Джерела формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств / О.Є. Гудзь // Облік і фінанси АПК. – 2007. – № 3/5. – С. 100 – 105
3. Дем'яненко М.Я. Проблеми фінансової підтримки малих і середніх підприємств на селі / М.Я. Дем'яненко. – К. : ННЦ ІАЕ, 2004. – 240 с.
4. Лайко П.А. Фінанси АПК: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / П.А. Лайко, Ю.І. Ляшенко. – К.: ДІА, 2000. – 225 с.
5. Офіційний сайт Головного управління статистики у Черкаській області [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.ck.ukrstat.gov.ua
6. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.minagro.gov.ua
7. Портал «Аграрний сектор України» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://agroua.net>
8. Стецюк П.А. Фінансові проблеми розвитку аграрного виробництва / П.А. Стецюк., О.Є. Гудзь // Економіка АПК. – № 4. – 2012. – С. 73–78.

УДК 336.717.3

Маринчак Л.Р.,
асистент кафедри фінансів Івано-Франківського
Національного технічного університету нафти і газу

СТРАХУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ ВКЛАДІВ ЯК ЕЛЕМЕНТ ДЕПОЗИТНОЇ ПОЛІТИКИ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОГО ТА ВІТЧИЗНЯНОГО ДОСВІДУ

Постановка проблеми. Аналізуючи сучасний стан світової економіки та банківської сфери зокрема, актуальною залишається проблема фінансової нестабільності, яка періодично загострюється з настанням кризових явищ. Це проявляється в зростанні недовіри населення до банківських та інших фінансово-кредитних установ через можливість втрати власних заощаджень. Тому системи страхування вкладів існують практично у всіх країнах, хоча умови їх створення і функціонування, правові засади та інші аспекти діяльності відрізняються. Проте мета і завдання органів, котрі забезпечують гарантування вкладів, є спільними - забезпечити відшкодування збитків вкладникам збанкрутілих банків. Питання полягає тільки в тому, яка з існуючих моделей захисту вкладів є найбільш ефективною, і які ризики виникають для суб'єктів даних страхових відносин.

* Науковий керівник: Туркало Р.І. – к.е.н., професор